

Ἄλλὰ μετὰ τοὺς διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης θριάμβους τῶν Ἑλλήνων τὰ ἦθη ἠλλοιώθησαν. Τὸ γρυσίον τῆς Ἀσίας ἔμεινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ ὄφις πληγωθεὶς ἀνεχώρησε μὲν κατακερματισμένος, ἄφησε δὲ εἰς τὸν τόπον τὸ θανατηφόρον του φαρμάκιον. Ἡ φιλοχρηματία εἰσελθοῦσα εἰς τὰς καρδίαις τῶν Ἑλλήνων, καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ἠδυσπάθεια, ἡ πολυτέλεια, καὶ ἡ οἴησις, ἐξώρισε τὴν ἀρχαίαν ἐγκράτειαν καὶ μετριοφροσύνην. Ἡ κενοδοξία καὶ ἡ πολυπραγμοσύνη κατέλαβον τὸν τόπον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς (α).

Ὁ Μιλτιάδης εἶχεν ἤδη ἀποθάνει εἰς τὸ δεσμιωτήριον· ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξοστρακισθεὶς ἔπιε τὸ κώνειον· οἱ δὲ νικηταὶ τῶν Περσῶν νικῶνται ἤδη ἀπὸ τὰ Ἀσιατικὰ πάθη. Ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ μετριότης ἐπέφερον τότε τὴν νίκην. Ἡ διχόνοια καὶ ἡ ἀμετρία προμηνύει ἤδη τὴν ἥτταν. Εἰς τὸν πολιτικὸν λοιπὸν ὀρίζοντα διακρίνονται δύο σημεῖα· ἀπὸ τὸ ἐν ἀρχινᾷ ἡ πρόοδος, καὶ παράγει τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν εὐκλειαν ἀπὸ Μίνως μέχρι Θεμιστοκλέους· ἀπὸ τὸ δεύτερον ἀρχινᾷ ἡ πτώσις, καὶ ἐπιφέρει τὴν ἀδοξίαν καὶ δουλοσύνην, ἀπὸ τὰς Πλαταιᾶς καὶ τὴν Μυκάλην ἀπὸ τὴν συγκατάβασιν τοῦ Ἀριστείδου, τὴν πολιτικὴν τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Λυσάνδρου, μέχρι τῆς Χαίρωνείας.

Ὁ λαὸς νικητῆς καὶ πλούσιος ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λαφύρων γίνεταί φρονηματίας· δυσαρεστεῖται ἀπὸ τὴν στάσιν του, καὶ ζητεῖ πλατυτέραν νομικὴν ἰσότητα. Ὁ δίκαιος Ἀριστείδης ἀπότητος καταφρονεῖ τὰ ἀναρίθμητα πλήθη τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, καὶ ἐκπτοεῖται εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηναίων. Οὗτος

(α) Πέρσαι δὲ σφύδρα μὲν χρώνται καὶ ταῖς ἄλλαις τρουφαῖς, ἄς ὑμεῖς (οἱ Ἕλληνες) ἀποβάλλετε· ἐν τάξει δὲ μᾶλλον τούτων, ὧ λῶστε. Διώκομεν δὲ γε ἡμεῖς πάντας τούτους, ὅταν ὄπλα εἰς τὰς χεῖρας λάβομεν. Πλάτ. Νόμ. Βιβλ. Ι.

συνήργησεν ἐπιστήμως εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος· καὶ ἐπελέκισεν ἐπιστήμως τὰ θεμέλια τῆς Νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος· ἔσωσε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν Ἀσιατικὴν δουλοσύνην, καὶ τὴν παρέδωκεν εἰς τὴν ὀχλαγωγικὴν καταδυναστείαν· καταργεῖ ἐπομένως τὸν περὶ τιμῆματος νόμον τοῦ Σόλωνος, ὅστις μόνις ἀνεχαιτίζε τὴν πανδημίαν, καὶ κηρύττει ἀντ' αὐτοῦ τὸν νόμον, δι' οὗ ὅλος ὁ λαὸς ἐδύνατο νὰ συνέργηται εἰς τὰς ἐκκλησίας, νὰ ἐκλέγη καὶ νὰ ἐκλέγηται εἰς τὰ κοινὰ ὑπουργήματα, νὰ ἀποφασίζῃ, δηλ.: καὶ νὰ ἐκσελῇ. Τοιαύτη εἶναι ἡ δευτέρα καὶ, ἴσως, ἡ ὀλεθριωτέρα μεταβολὴ εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος. Ὡστε ὁ δίκαιος Ἀριστείδης ἱστάμενος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς πυραμίδος, κρατεῖ διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τὴν σπάθην, ἣτις κατέσρεψε τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Κυψαλίαν νῆσον· καὶ διὰ τῆς ἐτέρας μεταβάλλει τὴν φιλελεύθερον πολιτείαν εἰς καθαρὰν πανδημίαν (α).

Εἶναι ἀποδεδειγμένον, καὶ εὐκόλως δύναται νὰ τὸ ἐννοήσῃ πᾶς τις, ὅτι ἡ φιλοσοφία ἀκολουθεῖ τὴν πολιτικὴν στάσιν παντὸς ἔθνους, καὶ αὐτὴ ἐκείνην. Ἡ σοφιστικὴ ἡμιμάθεια, ἣτις δὲν ἐδύνατο νὰ ὑπάρξῃ εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας, στηριζομένη ἤδη ἀπὸ τὴν ἠθικὴν χύνωσιν τῶν Ἑλλήνων, ἔρχησε νὰ παρουσιάζηται εἰς τὰς πόλεις, νὰ κηρύττῃ, καὶ νὰ διδάσκῃ τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν. Αἱ Ἀρχαὶ, καὶ οἱ γονεῖς ζῶντες εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῆς θερμότητος, δὲν ἐδύναντο νὰ διακρίνωσι τὴν διαφορὰν, οὔτε νὰ προϊδῶσι καὶ νὰ ἐμποδίσωσι τὰ ἀποτελέσματα· ἠγέρθη μὲν κατ' αὐτῆς ἡ ὑψηλὴ φιλοσοφία τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος, ἀλλ', ὡς καρπὸς ἄλλης ὥρας, δὲν ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὴν πολιτικὴν, ἢ τὴν κοινὴν καὶ κατ' ἰδίαν τῶν παλιτῶν δι-

(α) Ὁρα Πλούταρχο. εἰς βίον Ἀριστείδ. Ἀριστοτ. Πολιτ. Montes. Esprit des loix. Καὶ ἅπαντας τοὺς νεωτέρους νομοδιδασκάλους.

αιταν. Καὶ ἂν πρὸς καιρὸν ἐσταμάτησε τὴν καταφορὰν, ἡ γοητεία ὑπερισχύσασα ἐταπείνωσε τὸν λόγον τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας. Ὁ ὀρμητικὸς χεῖμαρρος ἐμποδισθεὶς ἐξεχείλισε, καὶ ἔπνιξεν εἰς τὴν φυλακὴν τὴν φωνὴν τοῦ Σωκράτους, καὶ ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς νὰ ᾔναι προσεκτικώτεροι (α). Οὕτως ἡ ὑπέρμετρος ἐλευθερία τῶν Ἀθηναίων, ἡ ἀμετρία, καὶ ἡ σοφιστικὴ χακοθήθεια σπαράττουσαι ἀμιλλώμεναι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος, αὐτὴν μὲν ἐξήσθενουν, τὴν δὲ Μακεδονίαν ὑπερύψωναν, ἕως οὗ ἡ Ῥώμη ἐδούλωσε καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν. Εὐκόλως ἄρα νικᾷ ὁ ἄνθρωπος τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος, παρὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς, τὸν ἑαυτὸν του, καὶ τὰ πάθη του. Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀποβλέπων ὁ Σωκράτης καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Πλάτων ἔλεγον, ὅτι ἡ ἀρίστη πασῶν τῶν νικῶν εἶναι νὰ νικήσῃ τις αὐτὸς ἑαυτὸν (β). Καὶ εὐκολωτέρως, ὡς εἰρέθη καὶ ἀλλαγῶ, πᾶν ἔθνος δύναται νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, παρὰ νὰ τὴν διατηρήσῃ, ἀπομακρυνόμενον ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν ἠθικὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ὡστε ἐπικαλούμενος πᾶς τις τὴν ἐξ ὕψους ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν κατὰ τῶν πολεμίων, πρέπει ἀνυπερθέτως νὰ προσθήσῃ καὶ τὴν ἐκ τῆς ὑπερηφανείας (μετὰ τὴν νίκην) καὶ πάσης διαφθορᾶς ἀπαλλαγὴν. Ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ μετριότης, ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ἀρετὴ δύνανται καὶ νὰ σώσωσι καὶ νὰ ἐπανορθώσωσι πᾶν ἔθνος καὶ πάντα λαόν. Ἀφοῦ δὲ ἀπαξ χάσῃ αὐτὰς καὶ πλανηθῆ εἰς τῆς πονηρίας τὰς σκοτεινάς παρήδους, πρέπει νὰ περιμένῃ ἀφεύκτως ταχεῖαν, ἢ βραδεῖαν δυστυχίαν: τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας του, τὴν κακοδαιμο-

(α) Τὸν Ξενοφῶντα καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸν Πλάτωνα.

(β) Τὸ νικᾷ αὐτὸς αὐτὸν πασῶν τῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη. Τὸ οὐκ ἔτι τῆς ἀρετῆς ὑπὲρ ἑαυτοῦ πάντων αἰσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστόν. Πλάτ. Νομ. Βιβλ. Ι.

σαν, τὴν τυραννίαν, καὶ τὴν ἀφόρητον δουλοσύνην, ὡς συνέβη εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Καὶ τοῦτο βεβαίως ἐννοεῖ καὶ ὁ θεῖος Πλάτων λέγων· « Παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκη· νίκη δ' ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν· πολλοὶ γὰρ ὑβριστότεροι διὰ πολέμων καὶ νίκης γινόμενοι, μυρίων ἄλλων κακῶν δι' ὑβριν ἐνεπλήσθησαν » (α).

Ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὰς κατὰ τῶν Περσῶν νίκας ἦτο μέγιστη. Οὗτοι νικήσαντες τοςάκις τοὺς Μηδικοὺς στόλους, ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔμειναν ἀναμφισβήτητοι θαλασσοκράτορες. Ὁ Θεμιστοκλῆς θέλων νὰ διαφυλάξῃ τὴν ὑπεροχὴν ταύτην εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπρόβαλε νὰ καύσῃσιν ὅλα τὰ συμμαχικὰ πλοῖα. Ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηνῶν ἀπέρριψε διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἀριστείδου τὸ ἀδίκον πρόβλημα, καὶ ἠκολούθησεν ἄλλην πολιτικὴν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκπλήρωσις ἤθελε βεβαίως αὐξήσει τὸ κατὰ τῶν Ἀθηναίων μῖσος. Ἡ μετριότης καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐλκύει πάντοτε καὶ διὰ παντός τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν εὐνοίαν τῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ ἀδικία καὶ ἡ βία τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀγανάκτησιν. Μόνη ἡ ἀρετὴ, βοηθουμένη ἀπὸ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος, ἤθελε διαφυλάξει ἀηττήτους τοὺς λαοὺς αὐτῆς. Ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτον οὔτε ὀπισθεν τοῦ Ἰσθμοῦ, οὔτε εἰς τὰ ξύλινα τείχη τῆς Σαλαμῖνος, ἢ εἰς τὰ ὀχυρώματα ἐκάστης πόλεως· ἀλλ' εἰς τὰ ἔσχατα πέρατα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς προφυλαττομένης ἀπὸ τὴν γενικὴν ὁμόνοιαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀρχαίαν χρησιθείαν, τὴν πρὸς τοὺς νόμους ὑποταγὴν, καὶ τὸν ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας καθαρὸν ἔρωτα αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες ἠνωμένοι ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας· ἡ δὲ πανοῦργος πολιτικὴ τοῦ Φιλίππου διαχωρίσασκε τοὺς Ἕλληνας, ἐνίκησε μὲ ὀλιγωτέρας δυνάμεις τὴν Ἑλλάδα.

(α) Πλάτ. Νομ. αὐτόθι.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Ἀριστείδου καὶ Κίμωνος, οἱ Σπαρτιᾶται ὑπὸ τὴν τοῦ Πausανίου, ἤφρανισαν τὰ λείψανα τοῦ Περσικοῦ ναυτικοῦ, ἠλευθέρωσαν τοὺς εἰς τὴν ἐλάσσονα Ἀσίαν Ἕλληνας, καὶ ὑπέταξαν τὸ Βυζάντιον. Ἄλλ' οἱ νικηταὶ ἀρχινοῦν νὰ νικῶνται ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν καὶ φιλοχρηματίαν. Τὰ δῶρα καὶ αἱ ὑποσχέσεις τῆς Περσικῆς αὐλῆς διαφθείρουσι τὸν ὑπεροπτικὸν στρατηγὸν τῆς Σπάρτης. Τὰ εἰς τοὺς Ἐφόρους σταλέντα γράμματα μεταβάλλουσι τὴν ἀπλὴν ὑπόψιν εἰς βεβαιότητα, καὶ καταδικάζεται ὁ ἦρωσ τῶν Πλαταιῶν εἰς ἐπονείδιστον θάνατον.

Ἡ Σπάρτη ἤρχησε νὰ φοβῆται τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ ἐλαττώματα τοῦ Πausανίου ὀλιγόσσευον τὴν ὑπόληψιν αὐτῆς, καθ' ὅσον αἱ ἀρεταὶ τοῦ Ἀριστείδου καὶ Κίμωνος ἤρξανον τὸ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους σέβας (α). Οὗτοι θέλοντες νὰ ἐγείρωσι τὰ κατηδαρισμένα ἀπὸ τὸν Ξέρξην τείχη τῆς πόλεως, ἐμποδίζοντο ἀδίκως ἀπὸ τὴν Σπάρτην, ἥτις ἐτείχιζε τὸν Ἰσθμὸν, ὅτε ὁ Ξέρξης καθήμενος ἐπὶ τινος γαιωλόφου τῶν Ἀθηνῶν, καλουμένου Αἰγάλεως, ἐτοιμάζετο νὰ γίνῃ αὐτόπτης τῆς ναυμαχίας καὶ τοῦ ἀφρανισμοῦ τῆς Ἑλλάδος (β). Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐτείχισε δι' ἀπάτης τὰς Ἀθήνας· ἀλλ' ἔπαυσεν ἔκτοτε ἡ κοινὴ πίστις μεταξὺ τῶν δύο πρωτεουσῶν Δημοκρατιῶν, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἤρχησεν ἡ ἀντιζηλία, ἥτις τρέφει τὸν φθόνον· καὶ αἱ δύο ὁμοῦ τὸ μῖσος. Ἀπ' αὐτῆς σχεδὸν τῆς ἐποχῆς ἀρχινᾷ ἓν εἶδος ἀκηρύκτου πολέμου μεταξὺ αὐτῶν (γ). Ἡ Σπάρτη κατατρέχει

(α) Θουκυδ. Ευγγρ. Α. Πλούταρχ. εἰς τοὺς βίους τῶν ἐνδόξων τούτων ἀνδρῶν.

(β) Κατήμενος ὁ Ξέρξης ὑπὸ τῷ οὐρεῖ τῷ ἀντίον Σαλαμῖνος, τὸ καλεῖται Αἰγάλεως, ἀνεπυθάνετο τὸν ποιήσαντα. ('Ηρόδ. Βιβλ. VIII, § 90.)

(γ) Ἦν γὰρ καλοῦσιν οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, τοῦτ' εἶναι

ὄν Θεμιστοκλέα, ὡς εἰς τὸν μῦθον. ὁ λύκος τοὺς πιστοὺς φύλακας τοῦ ποιμνίου. Ὁ δὲ σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος διωκόμενος δὲν εὐρίσκει τρόπον νὰ ἀναπαύσῃ τὴν μεγάλην του κεφαλὴν, οὔτε βανίδα ὕδατος νὰ δροσίσῃ τὰ χεῖλη του· καταφεύγει ὁ νικητὴς τῶν Περσῶν ἐκέτης εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας· καὶ πίνει τὸ κώνειον διὰ νὰ μὴ κινήσῃ τὰ ὄπλα τοῦ εὐεργέτου, κατὰ τῆς ἀγνωμόνου πατρίδος του.

Εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν περίοδον τοῦ Περσικοῦ πολέμου, οἱ Ἕλληες ἐμάχοντο τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπερασπιζόμενοι τὴν πολιτικὴν τῶν ὑπαρξιν. Ἡ τρίτη ἀρχινᾷ μετὰ τὴν εἰς Πλαταιὰς καὶ Μυκάλην νίκην· εἰς αὐτὴν ἐπολέμουν οἱ Ἕλληες τοὺς Ἀσιανούς εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς βλάβην τῶν Περσῶν. Ὁ Κίμων, σωφρονίσας πολλάκις καὶ διὰ ξηραῶς καὶ θαλάσσης τοὺς Σατράπας, ἠνάγκασε τὸν μέγαν Βασιλέα νὰ ὑπογράψῃ ἄτιμον συνθήκην· εἶδος μυστικοῦ συμβιβασμοῦ· καθότι, ἂν ὁ Θουκυδίδης σιωπᾷ περὶ αὐτῆς τῆς εἰρήνης ὀνομασθείσης τοῦ Κίμωνος, εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἔμειναν ἐλεύθεραι· καὶ ὅτι στόλος Περσικὸς, ἢ περὶ τὸν στρατεύμα, πρὸ πολλοῦ δὲν ἐτόλμησε νὰ φανῇ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πελάγη, οὔτε εἰς τὰς παραλίους Ἀσιατικὰς πόλεις.

Στρέφουσιν οἱ Ἀθηναῖοι τότε τὰ ὄπλα κατὰ τῶν ὁμοφύλων· κατ' ἀρχὰς ἐτιμώρησαν τὸ μηδισμὸν τῶν Θεβαίων· ἐπειτα δι' ἄλλας προφάσεις τοὺς Κορινθίους, Ἐπιδαυρίους, Φωκαεῖς, Λοκροὺς, φθάνοντες μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς Θετταλίας, κτλ. Ὁ λαὸς ἐκδοκχευθεὶς ἀπὸ τοςαύτας νίκας, πλούτη καὶ λάφυρα, παραττόμενος μάλιστα ἀπὸ τὴν ἄκρατον πόσιν τῆς ὀχλοκρατικῆς ἐλευθερίας του, οἰνοχοοῦντων, κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ θείου Πλάτωνος, τῶν δημαγωγῶν, ἤρχησε νὰ ὑψηλοφρονῇ, γινόμενος ὑπεροπτικὸς, ἀπαιτητικὸς καὶ λάλος. Δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ γίνῃ, ἴσως, ὡς πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐνδοξοτέρους συμπολίτας του,

καὶ νὰ ἔχη τὴν κατὰ τὸ δίκαιον ἰσότητα· ἀλλ' ἤθελε νὰ γίνῃ ἀνώτερος τῶν ὑπουργῶν, τῶν ἀρχῶν, τῆς βουλῆς, καὶ τῶν νόμων. Ὁ καθεὶς, ὡς νικητῆς τῶν Περσῶν καὶ τῶν ὁμοφύλων, ἐνόμισεν, ὅτι ἦτον ἱκανὸς νὰ διοικήσῃ καὶ τὰ στρατεύματα, καὶ τὰ πράγματα τῆς Δημοκρατίας. Οἱ Ἀθηναῖοι, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ἐπαρθέεντες διὰ τὰς κατὰ τῶν Περσῶν νίκας, καὶ ῥαθυμοῦντες ἔνεκα τοῦ ἀποκτηθέντος ἀπ' αὐτὰς πλούτου, ἐνόμισαν, ὅτι ἐγνώριζον ὅλα τὰ εἶδη τῆς νομοθεσίας, καὶ τὰ μυστήρια τῆς πολιτικῆς· πάντοτε ἐζήτουν, καὶ ποτὲ δὲν εὐχαριστοῦντο (α). Πᾶς Ἀθηναῖος ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἦτο ῥήτωρ· εἰς τὰς συνελεύσεις βαθεὺς πολιτικὸς, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον ἐμπειροπόλεμος στρατηγός. Ὁ Φωκίων εὕρισκόμενος ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀκαταπαύστως ἐνοχλούμενος ἀπὸ τοῦ στρατιώτου προβάλλοντάς ἕκαστος σχέδιον μάχης· «ὦ Ἡράκλεις, ἐφώναζεν, ὡς πολλοὺς ὄρω στρατηγούς, στρατιώτας» δὲ ὀλίγους» (β). Ὁ αὐτὸς ἐφαίνετο εἰς τὰς ἐκκλησίας, πάντοτε ζητῶν ν' αὐξήσῃ τὴν δυνάμιν του, καὶ γινόμενος καθεκάστην ἰσχυρότερος, ποτὲ δὲν εὐχαριστεῖτο ὁ νοῦς ἠκολούθει τὴν θέλησιν (γ).

Ὁ Σύλων, διορίσας τὸν νόμον τοῦ τιμήματος, ἤγειρεν ἐμφραγμα ὀπισθοῦν ἐναντίον τῆς ὀχλοκρατίας. Ὁ Κλεισθένης πρῶτος

μόνον ὄνομα· τῷ δ' ἔργῳ πάσαις πρὸς πάσας τὰς πόλεις αἰεὶ πόλεμον ἀκήρυκτον κατὰ φύσιν εἶναι. (Πλάτ. Νόμ. Βιβλ. Ι.)

(α) Ἔτι δὲ πρότερον καὶ μετὰ τὰ Μηδικὰ φρονηματισθέντες ἐκ τῶν ἔργων, πάσης ἦττον τῆς μαθήσεως οὐδὲν διακρίνουτες, ἀλλ' ἐπιζητοῦντες. (Ἀριστοτ. Δημοκρ. Βιβλ. V. Κεφ. 4.)

(β) Πλούταρχ. Ἀπομνημ.

(γ) Λέγειν γὰρ μοι δοκαῖς, ὡς οὐ τοῦτο εὐκταῖον, οὐδὲ ἐπεικτέον, ἔπεσθαι πάντα τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει· τὴν βούλησιν δὲ μᾶλλον τῇ ἑαυτοῦ φρονήσει. Τοῦτο δὲ καὶ πόλις, καὶ ἕνα ἡμῶν ἕκαστον καὶ εὐχέσθαι εἶναι καὶ σκεῦθαι, ὅπως νοῦν ἔξει. (Πλάτ. Νόμ. Βιβλ. ΙΙΙ.)

ἢ ἐτάλευσε, αὐξήσας τοὺς δήμους, τὰς ἀρχάς, τοὺς ὑπουργοὺς,
 καὶ πολιτογράφας δούλους ἀναξίους καὶ χυδαίους ἀνθρώπους. Ἄλλ'
 ὁ δίκαιος Ἀρισεΐδης, καταλύσας τὸν νόμον τοῦ τιμήματος, ἤνοιξε
 τὰς πύλας εἰς τὴν ὀχλοκρατικὴν ἀνρχίαν τῶν ποιούτων ὥστε ὁ
 λαὸς τῶν Ἀθηναίων, νικητὴς εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ τὴν Σαλαμίνα,
 θαλασσοκράτωρ καὶ προστάτης τῆς κοινῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἤδη
 καὶ κύριος τῆς ἀγορᾶς· αὐτὸς ἐκλέγει, αὐτὸς ἐγκλεῖ, αὐτὸς
 κρίνει, καὶ αὐτὸς καταδικάζει· αὐτὸς καὶ νομοθετεῖ, αὐτὸς καὶ
 καταργεῖ νόμους· εἶναι νικητὴς καὶ πλούσιος, νομοθέτης καὶ κρι-
 τῆς, παντοδύναμος καὶ ἀμαθής· ὥστε οἱ βάνανσοι καὶ οἱ χυ-
 δαῖοι ἄνθρωποι, στερημένοι τῶν ἀναγκαίων γνώσεων, παιδικῆς
 ἀνατροφῆς καὶ χρηστομαθείας, καὶ κατεχόμενοι ἀπὸ τὴν μεγί-
 στην ἐκείνην ἀμαθίαν, περὶ ἧς λαλεῖ ὁ Πλάτων (α), ἐπλήρουν
 ἤδη τὰς ἐκκλησίας, γνωμοδοτοῦντες καὶ ἀποφασίζοντες περὶ
 πάντων, ἐγίνοντο ἐτι μᾶλλον κουφότεροι, ἀλαζόνες καὶ προπέ-
 ται. Ἐκτοτε κυρίως ἡ δημοκρατία τοῦ Σόλωνος μετεβλήθη
 εἰς καθάραν ὀχλοκρατίαν· ὥστε ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ μετριότης,
 ἡ νόμιμος ἐλευθερία καὶ ἡ χρηστοφύθεια ἐπιφέρουσι τὰς ἐνδόξους
 κατὰ τῶν Περσῶν νίκας· ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ ἀμετρία, ἡ ἀκό-
 λαστος ἐλευθερία, καὶ ἡ διαφθορὰ ἐτοιμάζουσι τὰς νίκας τῆς

(α) Τίς οὖν ἡ μέγιστη ἀμαθία οἰεῖν ὅταν τῷ τι δοῖται καλὸν ἢ ἀγαθὸν
 εἶναι, μὴ φιλῇ τοῦτο, ἀλλὰ μισῇ, τὸ δὲ πονηρὸν καὶ ἀδικον δοκοῦν εἶναι
 φιλῇ τε καὶ ἀσπάζηται. Ταύτην τὴν διαφωνίαν λύπης τε καὶ ἡδονῆς πρὸς
 τὴν κατὰ λόγον δοῖσαν, ἀμαθίαν φησὶ εἶναι τὴν ἐσχάτην. Μέγιστην δὲ, ὅτι
 τοῦ πλῆθους ἐστὶ τῆς ψυχῆς. Τὸ γὰρ λυπούμενον καὶ ἡδόμενον αὐτῆς,
 ἔπερ Δῆμος τε καὶ πλῆθος πόλειός ἐστιν. . . . Πόλειός τε ὅταν ἀρχουσι καὶ
 νόμοις μὴ πείθεται τὸ πλῆθος, ταῦτόν δεῖ καὶ ἐνὸς ἀνδρός, ὅπότεν καλοῖ
 ἐν ψυχῇ λόγοι ἐνόντες μηδὲν ποιῶσι πλέον . . . Ταύτας πάσας ἀμαθίας
 τὰς πλημμελεστάτας ἔγωγ' ἂν εἶην πόλειός τε καὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν πολι-
 τῶν. Πλάτ. Νόμ. Βιβλ. III. φ. 90.

Μακεδονίας καὶ τῆς Ῥώμης· καὶ ἐπιφέρουσι τὴν δουλοσύνην τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Ἀριστείδης, κατὰ τὸν Χαιρωνναῖον, ἐστοχάσθη, φαίνεται, ὅτι ἦτον ἀδικον νὰ μὴν ἦναι μέτοχος τῆς ἀρχῆς ὁ κοινὸς ὄχλος, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Πέρσας (α). Ἄλλ' ὁ συλλογισμὸς εἶναι ἡμαρτημένος· πρῶτον, διότι διαφέρει ἡ φυσικὴ δύναμις ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ νοῦς, καὶ τὴν ὀρθὴν κρίσιν τοῦ ὄντως ὄντος· δεύτερον, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ φυσικὴ δύναμις ὑποτάσσεται εἰς τὴν στρατηγικὴν γνῶσιν τοῦ στρατηγοῦ. Ἡ νίκη τοῦ Μαραθῶνος χρεωστεῖται εἰς τὴν ἐμπειρίαν τοῦ Μιλτιάδου· καὶ ἡ τῆς Σαλαμῖνος εἰς τὴν βαθεῖαν φρόνησιν τοῦ Θεμιστοκλέους, καὶ ὅχι εἰς τὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων. Ὁ στρατιώτης ἦτον ἐκτελεστικὸν ὄργανον, καὶ ὡς τοιοῦτον ἦτον ἄριστος· δὲν ἦτον αὐτὸς ὁ σκεπτόμενος ὁδηγός, ἀλλ' εἰς τὰς ἐκκλησίας ἦτο παντοδύναμος· ἦτο χεῖρες, καὶ πόδες, καὶ κεφαλή, καὶ τὰ ὄργανα, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ λογισμὸς· ἀλλ' ἐνταυτῷ ἀπαίδευτος καὶ ἀμαθής. Ἐκεῖ ὑποτάσσεται εἰς τοὺς στρατηγοὺς· ἡγουν εἰς τὸν λόγον καὶ τὴν γνῶσιν· καὶ ἐδῶ ὑποτάσσει καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὰς ἀρχάς· ἡγουν καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν πολιτικὴν φρόνησιν, τὴν Βουλὴν, τὸν Ἄρειον Πάγον καὶ τοὺς νόμους. Καὶ ἂν, καθ' ὑπόθεσιν, ἦτον ἄξιός αὐτὸς ὁ νικητὴς τῶν Περσῶν τοιοῦτος συγκαταβάσιος, μετὰ τὸν θάνατον τῶν πατέρων ἦσαν τάχα ἄξιοι οἱ υἱοὶ καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, ἀμαθεῖς καὶ ἀθλιοί, νὰ διοικῶσι τὰ πράγματα κατὰ τὸν ὀργανικὸν νόμον, καθὼς

(α) Ἐπεὶ δ' ἀναχωρήσαντας εἰς Ἄστου τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Ἀριστείδης ἐώρα ἀπολαβεῖν τὴν Δημοκρατίαν· ἅμα μὲν ἄξιον ἡγούμενος διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν ἐπιμελείας τὸν Δῆμον· ἅμα δὲ οὐκ ἔτι ῥάδιον ἰσχύοντα τοῖς ὀπλοῖς καὶ μεγάλωστρονοῦντα ταῖς νίκαις ἐκδικωθῆναι, γράφει ψήφισμα, καὶ οὕτως εἶναι τὴν Πολιτείαν καὶ τοὺς Ἄρχοντας ἐξ Ἀθηναίων πάντων ἀρρεῖσθαι. (Πλούταρχ. εἰς εἶον Ἀριστείδ.)

ἀριστεύσαντες προγονοί των; ἵστανε, οὔτε τὰ συγκρινόμενα ἔχουσιν ἀναλογίαν, οὔτε ἡ σύγκρισις εἶναι ὀρθή· τὰ δὲ ἀποτελέσματα ὀλέθρια καὶ ἀξιόμειπτα. Αὐτὸς ὁ ἴδιος Ἀριστείδης ὑπετάγη, ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης, εἰς τοὺς στρατηγούς τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῖνος· καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας ἐσυγχώρησε τὸν στρατιώτην νὰ γίνῃ στρατηγὸς καὶ κυβερνήτης τῆς δημοκρατίας (α). Οὕτως βαθμηδὸν διελύσθη ἅπασα ἡ κοινωνικὴ ἱεραρχία, καθ' ὅσον εἰσεχώρει εἰς τὴν πολιτείαν ἡ ἀμετρία, καὶ ἐσυγχέετο πάντοῦ καὶ τὸ ἄρχεῖν καὶ τὸ ἄρχεσθαι ἐναντίον τῶν ἀναγκαιῶν τῆς κοινωνίας, καὶ τοῦ Πλάτωνος ἀξιωμάτων (β).

Διὰ τοῦ νόμου τοῦ τιμῆματος ἐδύνατο καὶ νὰ λάβῃ καὶ εἰς τὰ τέκνα του νὰ δώσῃ ἕκαστος χρηστὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν, δι' ἧν ἀναπτύσσονται αἰδιανοητικαὶ τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις. Ἄν ὁ λαὸς ἠρίστευσεν, ἔπρεπε νὰ βελτιώσῃ τὴν τύχην του, νὰ φωτισθῇ, ἀποκαθιστῶν αὐτὸν, ὅσον τὸ δυνατόν, ἐναρετώτερον καὶ εὐδαιμονέστερον. Ἐκτὸς τῆς νομικῆς ἰσότητος, πᾶσα ἄλλη εἶναι τερατώδης χεῖ-

(α) Τοῦτο μὲν τοίνυν οὕτω κείσθω δεδογμένον καὶ λεγόμενον, ὡς τοῖς ταῦτ' ἀμαθύνουσι τῶν πολιτῶν οὐδὲν ἐπιτρεπτόν ἀρχῆς ἐχόμενον, καὶ ὡς ἀμαθέσιν ὄνειδιστέον, ἂν καὶ πάνυ λογιστικοὶ τε ᾖσι, καὶ πάντα τὰ κομψά, καὶ ὅσα πρὸς τάχος τῆς ψυχῆς πεφυκότα διαπεπονημένοι ἅπαντα. (Πλάτ. Νόμ. αὐτόθι.)

(β) Ἀξιώματα δὲ ὅτι τοῦ τε ἄρχεῖν καὶ ἄρχεσθαι ποιά ἐστὶ καὶ πόσα, ἔντε πόλεσι μεγάλαις καὶ μικραῖς, ἔντε οἰκίαις ὡσαύτως;

Ἄρ' οὐχὶ ἔν μὲν τὸ τε πατὴρ καὶ μητὴρ; καὶ ὅλως γονέας ἐκγόνων ἄρχεῖν; τούτω δὲ ἐπόμενον γενναίους ἀγεννῶν ἄρχεῖν; Καὶ τρίτον τὸ πρεσβυτέρους μὲν ἄρχεῖν δεῖν, νεωτέρους δὲ ἄρχεσθαι; Τέταρτον δούλους μὲν ἄρχεσθαι, δεσπότας δὲ ἄρχεῖν; Πέμπτον γε, οἶμαι, τὸν κρείττονα μὲν ἄρχεῖν· τὸν ἥττω δὲ ἄρχεσθαι; Τὸ δὲ μέγιστον ἀξίωμα ἕκτον ἂν γίγνωιτο, ἔπεσθαι μὲν τὸν ἀνεπιστήμονα κελεῦον, τὸν δὲ φρονοῦντα ἡγεῖσθαι καὶ ἄρχεῖν. κ.τ.λ. (Πλάτων. Νόμ. αὐτόθι.)

μερα. Τὸ χείριστον δὲ πάντων εἶναι τὸ κακὸν παράδειγμα· καθότι, καθὼς ἅπαξ βάλλει τις βέβηλον χεῖρα ἐπὶ τοῦ θεμέλου τῆς καθιερωμένης νομοθεσίας, συγχωρεῖ τὴν μίμησιν· καὶ οὕτω κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἀλλάττεται ἡ πολιτεία, καὶ διαλύονται οἱ νόμοι, ὡς συνέβη εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ τοιοῦτον πολεμεῖ ὁ Πλάτων, ζητῶν κατὰ τῆς τοιαύτης κενотоμίας νόμον ἰδιαίτερον (α). Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουσιν, ὡς εἰρέθη καὶ ἀλλαγῶν, ἴσην δύναμιν κρίσεως, ἀντιλήψεως καὶ διανοίας, οὔτε τὴν αὐτὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦς, καὶ ἀνατροφῆν. Ποία ποτὲ ἰσότης ὑπάρχει μεταξὺ τῆς ὑψηλῆς διανοίας τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος, καὶ τῆς παχυλῆς καταλήψεως τοῦ χυδαίου σκυτοτόμου, τοῦ κτίστου καὶ σκαπανέως; Ἄλλ' οὗτοι πάντες συνεκκλησιάζοντες ἤδη συναποφασίζουσι περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων. Πῶς οὗτοι θέλουσι συμφωνήσει εἰς τοσαῦτα ἀνίστα διαστήματα; Διὰ ταῦτο αἱ συνελεύσεις τῶν Ἀθηναίων, πληρούμεναι ἔκτοτε ἀπὸ τὰς τελευταίας κλάσεις τοῦ ὄχλου, ἀποχοιροτρόφους, ἐνδεεῖς καὶ ἀμαθεῖς ἀνθρώπους, ἦσαν ταραχώδεις καὶ πολλάκις τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξέρχοντο καὶ ἀποφάσεις καὶ διατάγματα ἀντιφατικά (β). Ἐλείπεν ἀπ' αὐτὰς πλέον ἡ μεγαλοπρεπῆς σεμνότης, ἡ βραθεῖα φρόνησις, καὶ ἡ ἥσυχος σκέψις, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ ἡ ἀκριβὴς καὶ πολύπλοκος ἔρευνα

(α) Πλάτ. Νόμ. Βιβλ. Ι.

Ξενοφ. Ἀθην. Πολιτ.

(β) Ὅτι ταῦτα τὰ πάθη ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ μήρινθοι τινὲς ἐνοῦσαι σπῶσι τε ἡμᾶς, καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν, ἐναντίαι οὔσαι, ἐπ' ἐναντίας πράξεις, οὗ δὴ διωρισμένη ἀρετὴ καὶ κακία κεῖται. Μιᾶ γὰρ φησὶν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἐλξεων ξυνεπόμενον αἰεὶ, καὶ μηδαμῆ ἀπολειπόμενον ἐκείνης ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύραις ἕκαστον. Ταύτην δ' εἶναι τὴν τοῦ λογισμοῦ ἀγωγὴν χρυστὴν καὶ ἱερὰν τῆς πόλεως κοινὸν νόμον ἐπικαλουμένην. Ἄλλως δὲ σκληρὰς καὶ σπῆραῶς. κ. τ. λ. (Πλάτ. Νόμ. Βιβλ. Ι. σ. 89)

πρὸ κοινου συμφέροντος· ἡ ἐσωτερικὴ ἐκάστου ἀσφάλεια, καὶ ἡ
 ἐξωτερικὴ ὑπόληψις τοῦ ἔθνους, ὡς πρὸς τ' ἄλλα ἔθνη. Καὶ ἂν
 ἦτον εὐκολώτερον εἰς τὸν Ἀρισταγόρα νὰ πείσῃ τὴν πολυάριθ-
 μον ὀμήγυριν τῶν Ἀθηναίων, παρὰ τὴν φρόνησιν ἐνὸς Σπαρτιάτου·
 πόσοι τοιοῦτοι θέλουσιν ἀκολούθως ἀπατήσῃ τὸν βάνυσον ὄχλον
 ψηφοφοροῦντα καὶ νομοθετοῦντα. Διὰ τοῦτο οἱ ἐνδοξότεροι ἄν-
 δρες τῶν Ἀθηναίων ἐπεθύμησαν συγκερασμένην δημοκρατικὴν
 ἀριστοκρατίαν· καθότι κινδυνεύει τὸ πλοῖον, κυβερνώμενον
 ἀπὸ ἀμαθῆ ναύκληρον καὶ ἀμαθεστέρους ναύτας· θαλασσοπλοεῖ-
 μὲν, καθόσον διαρκεῖ ἡ γαλήνη καὶ ὁ οὐριος ἄνεμος· ἀλλὰ μι-
 κρὸς κλύδων καταποντίζει καὶ τὸ πλοῖον καὶ τοὺς ἐπιβάτας
 εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης· ὡς τὸ ἀπέδειξεν ὁ θάνατος τοῦ
 Σωκράτους, ὁ ἐξοστρακισμὸς τοῦ Κίμωνος, ὁ Πελοποννησιακὸς
 πόλεμος, ἡ ἐκστρατεία τῆς Σικελίας, καὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ Φι-
 λίππου.

Ὁ Ἀριστείδης καθυπέβαλε τοὺς Ἕλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας
 νὰ πληρόνωσι κατ' ἔτος ἐξήκοντα τάλαντα πρὸς ἐξακολουθήσιν,
 τρόπον τινά, τοῦ Περσικοῦ πολέμου· ἀλλ' ἡ φορολογία αὕτη ἐ-
 ξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην. Οὕτως ἡ φιλοχρηματία ἠνάγκ-
 ασε τοὺς δυνατωτέρους Ἕλληνας νὰ πωλῶσι τὴν προσασίαν
 αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀδυνατωτέρους ὁμογενεῖς των. Ὁ δὲ φιλοδά-
 πανος Περικλῆς, εὐρῶν ἠνεωγμένην τὴν θύραν, προήγαγε τὸν
 ἐτήσιον φόρον μέχρις ἐξακοσίων ταλάντων, ὅχι βέβαια διὰ νὰ
 πολεμήσῃ ἐχθρὸν πρὸ πολλοῦ κατατροπωμένον· ἀλλ' ἡ διὰ νὰ
 ταπεινώσῃ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ἢ διὰ νὰ στολίσῃ τὴν πόλιν
 τῶν Ἀθηναίων, καὶ νὰ ἐπασχολῇ παιδαγωγῶν τὸν ὄχλον. Οὕτως
 τοὺς μὲν συμμάχους ἀπεκατέστη πτωχοτέρους, τοὺς δὲ συμ-
 πολίτας τοῦ κενοδόξου καὶ λάλου, τοὺς δὲ ὁμοφύλους ἐχθροὺς
 τῆς δημοκρατίας. Ἐκ τούτου ἤγειρε κατὰ τῆς πόλεως, τὴν ὀ-
 πλίαν ἐκυβέρνα, τὸ μῖσος τῶν ἀποικιῶν, τὴν καταφρόνησιν τῶν

ἄλλων Ἑλλήνων καὶ τὴν ζηλείαν καὶ μῖσος τῆς Σπάρτης. Ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων ἦτον εἰς τὸ ναυτικόν. Ἡ Σπάρτη ἴσχυε περισσότερον διὰ ξηρᾶς. Οἱ Ἕλληνες τόσον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ τῶν ἀποικιῶν, ἔπρεπε νὰ μερισθῶσι μεταξὺ τῶν δύο δημοκρατιῶν, οἱ μὲν ἔχοντες ὡς προσάτας καὶ συμμάχους τοὺς Ἀθηναίους, οἱ δὲ τοὺς Σπαρτιάτας (α). Οἱ δὲ δῆμοι τῆς Ἑλλάδος, ἔχοντες καθ' ἑκάστην μεταξὺ τῶν δυσαρρεσκείας, καὶ κατανοῦντες πολλάκις εἰς πόλεμον, εὕρισκοντο κατ' ἑκάστην ἐπίσης καὶ αἱ προστατεύουσαι αὐτὰς δημοκρατίαι: Ἀθῆναι, λέγω, καὶ Σπάρτη, εἰς ἀκατάπαυστον λογοτριβὴν ὥστε μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰς Αἰγὸς ποταμὸν μάχης ὀλίγον καιρὸν ἔμειναν εἰς εἰρήνην. Ἄλλ' ἔχουσαι πάντοτε διαφορὰς καὶ φιλονεικίας, ἢ κατ' εὐθείαν, ἢ ἕνεκα τῶν συμμάχων τῶν, ἐπροχώρει ἑκάστη πάντοτε εἰς τὸ χεῖρον (β).

Οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες, τηκόμενοι ἀπὸ θείαν τινὰ ἀράν, ἦτον εἰς ἀκατάπαυστον σχεδὸν πόλεμον μεταξὺ τῶν. Οἱ Εἰλωτας, ὡς εἰρέθη, καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ ἀποστατοῦσιν. Ἡ Σπάρτη κηρύττει τὸν τρίτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον, καὶ κυριεύει ἐκ νέου τὴν Ἰθώμην. Οἱ Ἡλεῖοι φιλονεικοῦσι μετὰ τῶν Πισαίων περὶ τῶν πρωτείων εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Κατεδραφίζουσιν οἱ νικηταὶ τὴν Πίσαν, καὶ διὰ τῶν Ἑλληνικῶν λαφύρων στολίζουσι τὸν Ἕλλη-

(α) Κοινῆ τε ἀκωστάμενοι τὸν θάρδαρον, ὑπεροχὴν οὐ πολλὰν διεκρίθησαν πρὸς τε Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους, οἷτε ἀποστάντες Βασιλεῖς Ἕλληνες καὶ οἱ συμπαλεμίσαντες. (Θουκυδ. Εὐγγρ. Α. §. 18.)

(β) Καὶ ὀλίγον μὲν χρόνον ξυνέμεινεν ἡ ὁμαχμία. Ἐπειτα δὲ διενηχθέντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμησαν μετὰ τῶν συμμάχων πρὸς ἀλλήλους. . . . Ὡστε ἀπὸ τῶν Μηδικῶν εἰς τὸν δεῦτερον πόλεμον, τὰ μὲν, σπενδόμενοι, τὰ δὲ πολεμοῦντες, ἢ ἀλλήλοις ἢ τοῖς ἑκατέρων συμμάχους ἀριτταμένοις. (Θουκυδίδ. αὐτόθι)

γυῖον γυῖον τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Οἱ Μεγαρεῖς χωρίζονται ἀπὸ
 τὴν συμμαχίαν τῆς Λακεδαιμόνος, ἣτις νικήσασα αὐτοὺς διώ-
 ρισε φρουρὰν εἰς τὰ Μέγαρα καὶ εἰς τοὺς λιμένας αὐτῆς. Οἱ
 Κορίνθιοι πυλιορκοῦσι τὰ Μέγαρα. Οἱ Ἀθηναῖοι διώκουσι τοὺς
 Κορινθίους καὶ καταναυμαχοῦσι τοὺς Πελοποννησίους πλησίον
 τῆς Αἰγίνης. Ἡ Εὐβοία, ἡ Σάμος, ἡ Αἶγινα ἀποστατοῦσιν.
 Ὁ Περικλῆς τὰς καθυποτάσσει. Αἱ Βοιωτικαὶ πόλεις χωρίζον-
 ται ἀπὸ τὴν μητρόπολιν αὐτῶν. Ἡ Φακίς κινεῖται κατὰ τῶν
 Δακρῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι βοηθοῦσι τούτους· οἱ Ἀθηναῖοι ἐ-
 κείνους καὶ ἐμποδιζοῦσι τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Λακεδαιμονίου στρα-
 τηγοῦ. Οὗτος κἀταφυγὼν εἰς Βοιωτίαν, ἀποκαθιστᾷ τὴν Ἀριστο-
 κρατίαν, καὶ βιάζει τὸν Ἴσθμόν. Ἄλλ' ὁ Ἀθηναῖος Μυρονίδης,
 καταπολεμήσας τοὺς Βοιωτοὺς, ἀντικαθιστᾷ τὴν Δημοκρατικὴν
 Πολιτείαν, ὥστε δὴν ἦτον εἰς τὴν Ἑλλάδα δύο μόνον ἐναντία
 δυνάμεις: ναυτικὴ, λέγω, καὶ πεζικὴ: Ἀθῆναι καὶ Σπάρτη, πε-
 ρὶ τὰς ὁποίας ἐπισωρεύονται προστιθέμενοι οἱ λοιποὶ Ἕλληνας,
 κατὰ τὸ ἴδιον ἐκάστης δημοκρατίας συμφέρον, ἀλλ' ἦτο καὶ ἐ-
 ναντία ἀρχαί: καθότι εἰς τὸν πολιτικὸν ὄριζοντα τῆς Ἑλλάδος
 δύο ἐναντία ἔννοιαι, δύο ἰδέαι, δύο διαφορετικαὶ δοξασίαι, ἐπο-
 λεμοῦσεν ἢ μία τὴν ἄλλην: ἡ Ἀριστοκρατικὴ Δημοκρατία τῆς
 Σπάρτης, τὴν ὀχλαγωγικὴν δημοκρατίαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ πόλε-
 μος αὐτῶν καὶ ἡ ἔχθρα καὶ ἀντιπάθεια κατήντουν τοσοῦτον
 μᾶλλον πεισματώδεις καὶ ὀλέθριαι, καθ' ὅσον ἐφαπτόμενοι τὴν
 οὐσίαν αὐτῶν τῶν ὄντων, ἐτάραττον καὶ τὰς ἐννοίας καὶ τὰ
 πράγματα, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ πολιτικὰ αὐτῶν ἀξιώματα. Κατ'
 ἀρχὰς ἡ ἠθικὴ αὐτῆ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν στάσις ἤρχησε με-
 ταξὺ τῶν δύο πρωτίστων Δημοκρατιῶν· προϊόντος τοῦ χρόνου,
 ἐξαπλωθεῖσα, ἐκυρίευσεν καὶ τὰς λοιπὰς Ἑλληνικὰς δημοκρατίας,
 εἰσῆλθεν εἰς τὰς πόλεις, ἐκτάθη εἰς τὴν χώραν, καὶ ἐκυρίευσεν

σε τὰς οἰκογενείας, καὶ αὐτὴν τὴν ἐσχάτην τοῦ ἡσυχίου γεω-
γοῦ καλύβην.

Ἡ Σπάρτη, φυλάττουσα κατ' ἀρχὰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς νομο-
θεσίαν ἀκέραιον καὶ καθάρην, καθὼς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν σοβαρὰν
κεφαλὴν τοῦ Λυκούργου, εὐδοκιμοῦσεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις της.
Ἄλλ' εἰς τὴν φιλοτάραχον ἀγορὰν τῶν Ἀθηναίων, ἡ νομοθεσία
τοῦ Σόλωνος μετεβλήθη τετράκις ἀπὸ τοὺς δημαγωγούς· καὶ, κα-
τὰ φυσικὸν λόγον, πάντοτε εἰς τὸ χεῖρον: ἅπαξ δηλαδὴ πρὸ
τῶν Μηδικῶν, ὡς εἰρήθη, ἀπὸ τὸν κενόδοξον Μεγισθένην· καὶ
τρεις μετὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον· πρῶτον ἀπὸ τὸν Ἀριστείδην,
ὡς ἐφάνη, δεύτερον ἀπὸ τὸν Ἐφιάλτην, ὅστις ἐκωλόβωσε τὴν
δύναμιν τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ τρίτον ἀπὸ τὸν Περικλέα, ὅστις
καὶ μισθοφόρα ἔκαμε τὰ δημοτικὰ κριτήρια. Ἄν προσθέσῃ τις
εἰς αὐτὰς ὅλας τὰς αἰτίας τῆς πολιτικῆς καταφορᾶς τῆς Ἑλλη-
νικῆς κοινωνίας, καὶ τὴν σοφιστικὴν κακοήθειαν, ἥτις ἀνατρέ-
πουσα πᾶσαν ἰδέαν ὀσίου, δικαίου καὶ ἀγαθοῦ, ἐπελέξα ὅλας
τὰς ἱερωτέρας βάσεις τῆς ἠθικῆς, θέλει γνωρίσει εὐκόλως τὸν ἀ-
ναζέοντα κρατῆρα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὕρισκετο ἡ Ἑλλάς καθημένη με-
τὰ τὰ Μηδικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΑΠΟ ΤΗΣ 70 ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ 80 ΟΛΥΜΠΙΑΔΟΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΣΟΦΙΣΤΩΝ.

Τῆς μὲν φορᾶς πάσης καὶ κινήσεως ψυχὴν αἰτίαν εἶναι θαυμά οὐδέν. Τὴν δ' ἐπὶ τ' ἀγαθὸν φορὰν καὶ κίνησιν, τῆς ἀρίστης ψυχῆς εἶναι. Τὴν δ' ἐπὶ τοῦναντίον, ἐναντίαν. (Πλάτ. Ἐπινομ.)

Ἡ κίνησις, τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν εἰς τὴν ἀνθρώπινον διάνοιαν ὁ Θαλῆς, καὶ ὁ Πυθαγόρης, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ στάματήσῃ. Οἱ λαοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχον εἰσέτι διαφθαρῆ. Ἡ ἐγκράτεια, ἡ σωφροσύνη, καὶ αἱ πατριωτικαὶ ἀρεταὶ ἀπήτουν καθαρὰν καὶ σοβαρὰν φιλοσοφίαν, ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνάλογον. Οἱ πρῶτοι σοφοὶ, χωρίζοντες τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἀπὸ τὸν ἀπρόσιτον μυστικισμόν τῆς Ἀσίας, ἔδωκαν εἰς τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας ὀρθοτέραν καὶ λογικωτέραν διεύθυνσιν. Οἱ δεῦτεροι ἐκείνων ἀκόλουθοι καὶ πρῶτοι τῆς παρουσίας ἐποχῆς, ἐτελειοποίησαν τὴν φιλοσοφικὴν διάλεκτον, καθαρίζοντες αὐτὴν ἀπὸ τῶ ὀγκῶδες καὶ τὸν ποιητικὸν καλλωπισμὸν τοῦ λεκτικοῦ, καὶ μορφοῦντες σεμνὴν, καθαρὰν καὶ ἀκριβοῦς φράσιν, ὡς ἀνήκει κυρίως εἰς ἀκριβεῖς ἐπιστήμας. Ἡ εὐκλεία τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς στηρίζεται ἀπὸ τὸν Κλαζομένιον Ἀναξαγόραν (α), τὸν Σάμιον Μέλισσον, τὸν Κῶνον Ἴπποκράτην, κτλ. Ἡ δὲ τῆς

(α) Λέγεται δὲ κατὰ τὴν Ξέρξου διάβασιν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι. Λαέρτ. Βιβλ. II. φ. 92.

Πυθαγορίου ἀπὸ τὸν Ἐμπεδοκλῆν, τὸν Δημόκριτον· καὶ ἐξω-
κείλει εἰς τὸν Ζήνωνα καὶ τὴν Ἐλεατικὴν Σχολήν, ἧτις παρῆ-
ξεν ἐπὶ τέλους τὴν σοφιστικὴν παρεκτροπὴν (α).

Ἡ Ἴωνικὴ φιλοσοφία, καταγινομένη εἰς τὴν φυσικὴν, ὑπέπε-
σεν εἰς τὸν πανθεισμὸν, συγγέουσα, τρόπον τινά, τὴν πρώτην
ἀρχὴν, μετὰ τῆς ψυχῆς τοῦ κόσμου, ἧτις κυρίως εἶναι οἱ καθο-
λικοὶ νόμοι τῆς φύσεως. Ὁ Ἀναξαγόρας ἐχώρισε τὸν ἀνώτατον
θεῖον Νοῦν, ἀπὸ τὴν ὕλην· καὶ τὸν Δημιουργὸν ἀπὸ τὰ δημιουρ-
γήματα πάντα χρήματα, λέγων, ἦν ὁμοῦ· εἶτα νοῦς ἐλθὼν διε-
κόσμησεν (β). Ὁ Ὑψίστος λοιπὸν Νοῦς ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς κτίσεως,
ὡς παντοδύναμος Ἀρχιτέκτων (γ). Καὶ, ἐπειδὴ τὸ φαινόμενον
καὶ τὸ ὄν· ἦγουν ἡ αἰτία, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, εἰσὶ σχετικῶς
συνδεδεμένα, καὶ ὑπάρχει ἀναφορὰ, (ὡς λέγει ὑψίνους τις Γεω-
μέτρης) (δ), μεταξὺ ἐνὸς κόκκου ψάμου, καὶ τοῦ κόσμου, ἐσυμπέ-
ρανεν, ὅτι τὸ μοναδικὸν τοῦτο σύστημα τοῦ παντός, μοναδικὸν
ὑποθέτει διαριθμητήν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ Ὑψίστος θεῖος Νοῦς· καὶ
τοιαύτη ἡ συνεκτικὴ καὶ δημιουργικὴ αὐτοῦ δύναμις. Ἡ ὑψηλὴ
αὐτῆ διδασκαλία ἔπρεπε νὰ ταραξῆ τὴν δεισιδαιμονικὴν πεποι-
θησιν, καὶ ἤθελε τὸν βλάψει εἰς τὸ γῆρας του, ἂν δὲν ἐβοηθεῖτο
ἀπὸ τὸν μαθητὴν του Περικλέα.

Ἀρχὴν δὲ τῶν ὄντων ὑποθέτει τὴν ὁμοιομερίαν. Καθὼς ὁ
Χρυσός, λέγει, σύγκειται ἀπὸ ψήγματα μικρὰ χρυσοῦ· οὕτω
καὶ ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν μικρῶν σωμάτων συνεκροτήθη τὸ πᾶν.

(α) Ὁρα Meiner. Περὶ προόδ. ἐπιστημ. εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ση-
μειώσεις. T. III. φ. 323. καὶ ἐφεξῆς.

(β) Λαέρτιος. Βιβλ. II. φ. 91. Πλάτων περὶ ὄντος. Ἀριστοτ. περὶ
κόσμου.

Ἡ δὲ γῆ ἠνείκελος καὶ ἀκατασκεύαστος καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπέχειτο
ἐπὶ τῆς ἀθύστου. (Θεία Γραφή. Γεν. Κεφ. Α.)

(γ) Ἀριστοτ. περὶ ψυχῆς Βιβλ. I. Κεφ. 3.

(δ) Langrange.

(α). Ἄλλ' αὐτὰ ἀπαιτοῦσαν κίνησιν, καὶ κίνησιν τοιάνδε, ὥστε ἡ παγκόσμιος δημιουργία προϋποθέτει δύναμιν πρὸς συνάθροισιν τῶν μορίων τῆς ὕλης, καὶ λόγον ρυθμίζοντα τὸν σκοπὸν τῆς κινήσεως: ἦγουν ὑπέρτατον Νοῦν ἢτοι αἰτίαν ἀπόλυτον καὶ αὐθύπαρκτον, ἀπὸ τῆν ὁποίαν παρήχθησαν καὶ ἡ κίνησις καὶ ὁ σκοπὸς, καὶ τὰ ὄντα καὶ αἱ αἰτίαι καὶ τὰ φαινόμενα ὥστε ὁ ὑπέρτατος Νοῦς, εὐρισκόμενος ἐκτὸς τοῦ τόπου, καὶ τοῦ χρόνου, θεωρεῖ ταυτοχρόνως τὸ καθ' ἡμᾶς παρελθόν, καὶ μέλλον, καὶ τῶν ἐλαχίστων αἰτιῶν τὰ μικρότατα ἀποτελέσματα (β) Οὕτως ὁ ἁγιώτατος Λώγος, ὀδητούμενος ἀπὸ τῆν ἀρετῆν, ἐπλησίασε μέχρι τῆς ἀορίστου Θεότητος.

Ὁ μαθητῆς αὐτοῦ Ἀρχέλαος, ὁ διδάσκαλος τοῦ Σωκράτους, εἶναι ὁ τελευταῖος φυσικὸς σοφὸς τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς καὶ πρῶτος, ὅστις ἐμαλέτησε τὰ ἠθικὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου. Οὗτος εἰσαγαγὼν πλειοτέραν λογικὴν ἀκρίβειαν εἰς τῆν φιλοσοφίαν, ἀπειμαχούνη ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, ὑποθέτων τὸ Πᾶν ἄπειρον, καὶ δύο αἰτίας γενέσεως: τὸ θερμὸν, λέγω, καὶ ψυχρὸν· τὸ δὲ δίκαιον, ἔλεγε, καὶ τὸ αἰσχρὸν εἶναι ὄχι φύσει, ἀλλὰ νόμῳ τοιαῦτα (γ): βάσεις τῆς μετ' ὀλίγον σοφιστικῆς θεωρίας.

Εἰς τῆν αὐτὴν, ὡς ἔγγιστα, ἐποχὴν ἔφραεν εἰς ἐντέλειαν τῆν πειραματικὴν φιλοσοφίαν Ἰπποκράτης ὁ Κῶος. Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ εὐηργέτησε πρὸ παντὸς ἄλλου τὸ ἀνθρώπινον γένος· ὁ Ἰπποκράτης διορίσας τὰ ὅρια τῆς πείρας καὶ τῆς θεωρίας, ἔκαμεν ἐπίσημον ἐποχὴν εἰς τῆν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. Οὗτος ἐκαθάρισε τὰς ἐπιστήμας ἀπὸ τὰς σχολαστικὰς θεωρίας· εὔρε τὰς

(α) Λαέρτιος αὐτόθι. φ. 93.

(β) Τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἐξηγεῖ ἀπαρράλλακτως καὶ ὁ Νεύτων εἰς καὶ τὰ μέρη τῶν συγγραμμάτων του.

(γ) Λαέρτιος αὐτόθι 93

μεθόδους τὰς προσήρμοσεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀληθείας, ἐσχημάτισε τὴν διάλεκτον τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἔμειναν ἔκτοτε μέχρι τοῦδε τὸ παράδειγμα τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς ἀναλυτικῆς φιλοσοφίας (α).

Ὁ Ἱπποκράτης, λαβὼν δι' ἀντικείμενον τῆς μελέτης του τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἐστοχάσθη νὰ μὴ τὴν διακινδυνεύσῃ εἰς ἀβέβαιον θεωρίαν· ἀλλ' ὠφεληθεὶς ἀπὸ τὴν σταθερὰν πείραν, καὶ ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τῶν Ἀσκληπιείων, τὰς ὁποίας πολλάκις ἐπεβεβλήωσεν, ὑψώθη μετὰ προσοχῆς ἐκ τῶν μερικῶν εἰς τὰ καθόλου, καὶ κατέγραψε τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους ἀναγινώσκουσι μετ' εὐρημίας αἱ γενεαὶ εἴκοσι καὶ τριῶν περίπου ἑκατονταετηρίδων. Τοιοῦτον εἶναι τὸ περὶ Ἀέρων, Ἰδάτων, καὶ Τόπων σύγγραμμα· αἱ Πάρχγγελοι, οἱ Ἀφορισμοὶ, αἱ Ἐπιδημίαι, ἡ Διαιτητικὴ, κτλ. Οὗτος ἔδωκε τὴν κίνησιν εἰς τὰς φυσικῆς-στορικὰς ἐπιστήμας. Εἰς τὸ Σχολεῖον τοῦ γηραιοῦ Κώου ἐσχηματίσθη ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς φαίνεται εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Ζώων, τὰ Πολιτικά, κτλ. ὁ Θεόφραστος εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Φυτῶν, τοὺς Χαρακτῆρας. Καὶ, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἤθελεν ἀκολουθήσει τὰ φωτεινὰ ἔχνη τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός, ἀνεφύετο ἀναντιρρήτως ἡ ἀξιοσημεῖωτος μεταβολή, τὴν ὁποίαν, μετὰ τοσοῦτων αἰώνων πλάνην, χρεωστοῦσιν οἱ σοφοὶ εἰς τὸν Γαλλαῖον καὶ τὸν Βάκωνα (β).

Ἡ Ἴωνικὴ Σχολή, καταγινομένη εἰς τὴν φυσικὴν πραγματείαν, κατ' ἀρχὰς ὑπέθεσε δι' ἀρχὴν τῶν ὄντων τὸ ἀπειρον· μεταξὺ τρό-

(α) Ὅρα τὰς μαρτυρίας εἰς τὴν διατριβὴν. *L'analyse appliquée à la Médecine*, τὴν ὁποίαν ἐκοινολόγησα κατὰ τὸ 1817 ἔτος εἰς τὰ Παρίσια.

(β) Ὅρα τὸ ὄργανον τοῦ Βάκωνος. Τὸ περὶ πείρας τοῦ Zimmernann τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἰατρικῆς, παρὰ Σπρέγλε. Τὴν φιλοσοφικὴν Νοσογραφίαν τοῦ Πινέλη. κ. τ. λ.

ρον τινά, ὕλης καὶ αὐλότητος· ὕστερον δὲ τὸ ἄπειρον καὶ τὰ ἄτομα· καὶ τέλος αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ πυρός καὶ ἀέρος, ὕδατος καὶ γῆς· ὥστε ἐπροχώρει πάντοτε ἀπὸ τὸν ὑλοπνευματισμόν, πρὸς τὸν καθαρὸν ὑλοζωισμόν.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ μέρους οἱ Πυθαγόριοι, μὴ δυνάμενοι νὰ προσδιορίσωσιν ἀκριβῶς τὴν οὐσίαν τῶν ἀριθμῶν, ἤρχισαν νὰ ὑποθέτωσι τὰς μονάδας μεταξὺ ὕλης καὶ αὐλότητος· καὶ τέλος ὅτι ἦσαν ὑλικάι, καθὼς καὶ ὁ Εὐδοξος ὑποθέτει, ὅτι τὸ ἀγαθὸν εἶναι ἡδονή. Ὁ δὲ Ἡράκλειτος ρίπτων τὴν ὀντολογία εἰς ἀένναον δίνην, καὶ μὴ διορίζων ἀκίνητον καὶ ἀμετάβλητον λογικὴν οὐσίαν, ὡς ἀρχὴν καὶ αἰτίαν κινήσεως, παρῆξε τὴν Ἐλεατικὴν Σχολήν, ἥτις σαλευομένη μεταξὺ, φαίνεται, τῆς ἀβεβαιότητος, κατέφυγεν εἰς τὴν διαλεκτικὴν, τῆς ὁποίας πατήρ, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, εἶναι ὁ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης (α), ὅστις ἤκμασε κατὰ τὴν ἑβδομηκοστὴν Ὀλυμπιάδα (β). Οὗτος θέλων νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν, ὑποθέτει δύο ἐναντία διδόμενα: τὸ Ἰπὲρ, καὶ τὸ Κατὰ τοῦ ἰδίου πράγματος· ἔπειτα ὑπερασπιζόμενος τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο διὰ συλλογισμῶν, ἠκολούθει τὰς συνεπείας, διὰ νὰ γνωρίσῃ, τρόπον τινά, ποῦ εὐρίσκεται ἡ ἀλήθεια τοῦ πράγματος. Ὡστε ἡ Ἐλεατικὴ Σχολή, μὴ πιστεύουσα εἰς τὴν βεβαιότητα τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ νοός, τῆς πείρας καὶ τῆς διανοίας, ἐζήτει διὰ τῆς διαλεκτικῆς τὴν πηγὴν τῆς γνώσεως, ὅπου κυρίως δὲν εὐρίσκετο· καὶ ἐκ τούτου κατεφέρετο ἐναντίον τοῦ ὁρθοῦ λόγου: ἔγουν τῆς πηγῆς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, διὰ τοῦ κινδυνώδους ὄπλου τῆς ἐρεθιστικῆς, ἥτις ἐκλαμβάνουσα τὴν πρότασιν ὡς βεβαίαν καὶ ἀβεβαίον, μετεχειρίζετο τὰς κατ' αὐτῆς καὶ ὑπὲρ αὐτῆς

(α) Διογένους Λαέρτιος. Βιβλ. ΙΧ. φ, 645. Ἀριστοτ. περὶ Ἐταρ. Καὶ Πλάτ. εἰς Περμ. καὶ εἰς τὸν Σοφισ.

(β) Λαερτ. αὐτόθι. φ. 647.

ἀποδείξεις, διὰ τὰ ῥίψη τὸν νοῦν τοῦ ἀκροατοῦ εἰς τὴν ἐλεεινὴν στάσιν τῆς ἀμφιβολίας καὶ ἀφασίας.

Παρατηρεῖ ἕκαστος, ὅτι οἱ τελευταῖοι σοφοὶ ἤρχισαν νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ τὰ ἔχνη τῆς παλαιᾶς φιλοσοφίας. Οἱ δὴμοι ἀπὸ τὴν αὐστηρὰν πρὸς τοὺς νόμους ὑποταγὴν, καὶ οἱ λαοὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν τῶν ἠθῶν χρηστότητα. Ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν συστηθεῖσα Ἑλεατικὴ Σχολὴ πλανηθεῖσα, ἐστρέβλωσε τὴν πρόοδον τῆς ἀληθείας, καὶ ἤνοιξε τὸ στάδιον τῆς Σοφιστικῆς, ἣτις συμφωτοῦσα μὲ τὴν ἤδη προεχίνουσαν διαφθορὰν, ἀνέτρεψε συστηματικώτερον τὰς ἀρχάς, τὴν βάσιν τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμης. Τὸ τοιοῦτον, ἂν δὲν ἦναι κυρίως πτώσις, εἶναι προοίμια βεβαίας καὶ προσεχοῦς πτώσεως. Εἰς μάτην ὀλίγοι ἐνάρετοι ἄνδρες ὕψωσαν τὴν φωνὴν τῆς φιλοσοφίας κατὰ τὸ τοῦ ἐπαπειλοῦντος χειμάρρου· ἡ φωνὴ αὐτῶν χάνεται εἰς τὴν ἔρημον· διότι λείπουν οἱ ἀκούοντες ἀπὸ τὰς πόλεις. Παίθεται ἕκαστος εὐκολωτέρως εἰς τοὺς λόγους τοῦ Πρωταγόρα, Γοργία κ.τ.λ, οἵτινες συμφωνοῦντες μὲ τὰς ἰδέας τοῦ διεφθαρμένου λαοῦ, κολακεύουσι τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν φιλαυτίαν του, παρὰ εἰς τὰς ὑψηλὰς θεωρίας τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν ὀλίγων αὐτοῦ μαθητῶν. Οὕτως ἤρχησεν ἡ καταφορὰ τῆς φιλοκαλίας καὶ τοῦ πνεύματος, τῆς θρησκείας, καὶ τῆς ἠθικῆς, τοῦ νόμου καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἡ κίνησις ἦτο γενικὴ· ἡ δὲ ὁρμὴ τοῦ ρεύματος, νικῶσα τὰ μερικὰ ἐμφράγματα, κατεπόντιζε τὴν πεδιάδα ἅπασαν.